

JAEYOUNG JEON

*From the Reed Sea to Kadesh: A Redactional and Socio-Historical
Study of the Pentateuchal Wilderness Narrative*

FAT 159, Tübingen: Mohr Siebeck, 2022, inbunden, xx + 418 sidor,
SEK 1876, ISBN 9783161612169

Syftet med denna bok är att analysera "Ökenberättelsen" (eng. "The Wilderness Narrative"), berättelsen om Israels fyrtioåriga vandring i 2 Mos 15–3 Mos 20. Analysen gäller berättelsens kompositions historia och socio-historiska bakgrund. Det görs med en uppsättning metoder och teorier: redaktionskritik, textkritik, arkeologi, komparativt material från det forntida Mellanöstern och sociologiska teorier.

Boken är uppdelad i sex delar med flera kapitel vardera. Del I presenterar den forskningshistoriska bakgrunden och metoderna. Kapitel I.1 konstaterar att det blivit alltmer accepterat att tala om en kort prästskrift (priesterliche Grundschrift, Pg) som slutar i 2 Mos eller 3 Mos. Detta öppnar frågan för hur vi förstår det prästerliga materialet i 3 Mos–4 Mos, och på vilket sätt det överbryggat prästerliga traditioner i 1 Mos–3 Mos och deuteronomistiska i 5 Mos. Trots det har Ökenberättelsen inte analyserats nämnvärt. Vidare menar Jeon att tanken på linjära utvecklingsmodeller dominerat forskningen, men att en modell som bygger på samtida debatt mellan skrivare ("scribal debate") gör större rättvisa åt materialet.

Förutom de klassiska historiska metoderna inom Bibelvetenskap använder Jeon sociologiska teorier från Max Weber, Antonio Gramsci och Pierre Bordieu för att blottlägga gruppkonflikter och hur högre klasser i ett samhälle arbetar för att stärka sin makt.

I ljuset av dessa teorier kan vi enligt Jeon urskilja fyra lager och tillika grupper bakom Ökenberättelsen som alla går att spåra till den persiska tiden: 1) Först komponerar prästerliga skrivare en "Ökenredaktion" ("Priestly Wilderness", PW). Här skapas det mesta av materialet. På detta följer en sadokitisk redaktion ("Priestly Zadokite", PZ) som betonar prästernas exklusiva ställning. Till sist finns här också en fortsättning som bland annat underordnar Josua prästerna ("Priestly Joshua", PJ); 2) Det andra lagret består av två sena deuteronomistiska lager: Dtr1

i berättelserna före Sinai, Dtr2 efter Sinai; 3) Det tredje lagret inkluderar icke-prästerliga texter med ett fokus på de (70) äldste ("Elder redaction 1", ER1) samt, senare, hur Josua ses som ledare (ER2); 4) Det fjärde lagret utgörs av fragment med levitiska svar på den (överste-) prästerliga dominansen.

Del II börjar analysen med att isolera tidiga förexilska traditioner. Dels handlar det om den omständliga vandringen genom öknen, där stationerna Egypten, Sinai/Horeb och Kadesh (Barnea) kan kopplas till tidiga traditioner om JHWH:s ursprung i sydlandet och öknen, och även till berättelser om befrielsen från Egypten. Dessa brukar associeras med att nordriket Israel frigjorde sig från Egypten på 900-talet. Hit hör även traditioner från Transjordanien, vilka även de stod under Egyptiskt herravälde.

Del III är tillsammans med nästa del de två huvuddelarna i boken. Här analyseras de olika episoderna i Ökenberättelsen utifrån uppdelningen i lager och de grupper som presenterats (PW, PZ osv.). I denna första del analyseras de som förekommer före Sinai. Här följer några slutsatser som är värda att lyfta fram.

I kapitel III.2 konstaterar Jeon att det är svårt att hitta en tydlig början på Ökenberättelsen (2 Mos 13–15). De prästerliga delarna som kan isoleras hör närmare samman med Uttågsberättelsen i 2 Mos 1–15, och de icke-prästerliga delarna är alltför fragmentariska för att utgöra en helhet. Kapitel III.3 analyserar likheter mellan de dagliga ransoner som gavs längs det persiska imperiets huvudvägar och mannat i öknen (2 Mos 16).

I ett sista kapitel i del III argumenterar Jeon utifrån sin analys att materialet före Sinai inte genomgått någon övergripande redaktion, utan att det vi ser handlar om styckvisa tillägg efter att Pg skapats. Det innebär att typiska ökenmotiv som knotandet, brist på vatten och mat och så vidare inte ligger på samma nivå kompositionshistoriskt.

Del IV är nästa stora huvuddel i analysen och behandlar episoderna efter Sinai. Här ska två punkter lyftas fram. Det första kapitlet pekar ut slående likheter mellan det persiska hovets utformning och det

israelitiska ökenlägret med tabernaklet i mitten. Det persiska hovet hade inte en fast huvudstad utan turnerade runt mellan städerna Babylon, Susa, Ekbatana, Medien och Persepolis. Jeon drar slutsatsen att poängen är att visa att JHWH:s makt över Israel inte bara är religiös, utan även politisk. Frågan är dock, menar jag, vad detta betyder i ljuset av tidigare traditioner, som till exempel förbundsteologin. Vidare betonar det israelitiska lägret med tabernaklet i mitten snarare den religiösa dimensionen än den politiska. I kapitel IV.3 ser Jeon ett förminsande av profeter och präster i jämförelse med Moses unika status, vilket tjänar att upphöja de äldste som ledare (ER1, 4 Mos 12). Men detta är, menar jag, inte uttalat och svårt att se.

Den sista stora delen, förutom slutsatserna, drar samman den litterärkritiska analysen i tre kapitel. Det första kapitlet sammanfattar analysen, men diskuterar också den socio-historiska miljön för de olika grupperna bakom lagren, vilket är upplysande. Kapitel två sammanfattar de debatter som identifierats: 1) ledarskap, auktoritet och politisk struktur; 2) pro-persiska, anti-egyptiska och pro-egyptiska positioner; 3) debatter i sena Dtr och ER-lager (hur Gud är närvarande i/med Israel); 4) blandäktenskap; och 5) leviternas status.

Kapitel tre bemöter sedan kritiken att det inte fanns förutsättningar för den litterära aktivitet och debatt som sendateringen av alla lager till persisk tid förutsätter. Under den första halvan av den persiska tiden kan vi räkna med att det endast fanns en handfull skrivare i Jerusalem. Jeon menar dock att skrivarna i persisk tid är arvtagare till en obruten tradition av skrivare från förexilsk tid, och att den persiska administrationen stödde skrivarakтивitet. Han lyfter Karel van der Toorns idé om en ”skrivarworkshop” i Jerusalems tempel som under lång tid bearbetade texter (jfr Neh 8:13). Detta talar för att vi kan anta att det förekom litterär aktivitet under persisk tid. Däremot är det inte ett argument för att föredra en ”debattmodell” i stället för en ”linjär modell”, menar jag. Två viktiga frågor lämnas också obesvarade: vad var syftet med att samla alla gruppers debattinlägg i en text, och vem bestämde (och hur) vad som skulle ingå?

Jeons bok är en intressant och bred historisk analys av ett antal texter som inte alltid får så mycket uppmärksamhet. Interaktionen med arkeologi och andra källor från det forntida Mellanöstern gör den väldigt användbar. Boken ger även en bra inblick i den litterärkritiska debatten.

Analysen brister dock i att det inte alltid är så lätt att veta vad som menas med "Ökenberättelsen". Ibland står det för de texter vi har mellan 2 Mos 15 och 4 Mos 20 i Pentateukens slutliga form. Däremot räknas inte lagtexterna in här, vilket blir knepigt då särskilt berättelserna i 4 Mos verkar interagera med dem (inte minst 4 Mos 5–6; 15; 18–19). Men Ökenberättelsen kan också stå för de tidigaste skönjbara fragmenten, som dock är för fragmentariska för att kunna rekonstrueras, och alltså inte blir någon berättelse. Problematiskt är också att början av berättelsen är så fragmentarisk att den inte kan rekonstrueras för något lager. I den kanoniska texten är det löftet om land och uttåget ur Egypten som gör att israeliterna måste vandra i öknen, men i den losskopplade Ökenberättelsen – i sin slutliga form eller i de första fragmenten – finns inget sådant samlande motiv, vilket gör att det är svårt att prata om en sammanhängande berättelse.

Detta är dock detaljer i en annars utmärkt skriven bok som förtjänar att läsas av var och en med ett historiskt intresse för vad traditionerna om israeliternas vandring i öknen kan betyda.

Josef Forsling, Teologiska högskolan Stockholm

UNCHAN JUNG

*A Tale of Two Churches: Distinctive Social and Economic
Dynamics at Thessalonica and Corinth*

Berlin: de Gruyter, 2021, inbunden, 280 sidor

SEK 1116, ISBN 9783110742015

Bokens titel refererar till en bok av Charles Dickens, *A Tale of Two Cities*. Medan Dickens jämför London med Paris, drar UnChan Jung socioekonomiska paralleller mellan två städer, Thessaloniki och Korint, där aposteln Paulus grundade församlingar.